

An Cinneadh i dtaobh Ionchúiseamh a Dhéanamh

Oifig an **Stiúrthóra Ionchúiseamh Poiblí**
Office of the **Director of Public Prosecutions**

4 An Cinneadh i dtaobh Ionchúiseamh a Dhéanamh

4.1 Tá tábhacht mhór ag gabháil leis an gcinneadh i dtaobh an ndéanfar nó nach ndéanfar ionchúiseamh. Is féidir leis an gcinneadh sin iarmhairtí tromchúiseacha a bheith aige maidir leis an duine lena mbaineann sé. Fiú amháin i gcás ina n-éigiontaítear duine cúisithe, d'fhéadfadh sé go n-áireofar ar na torthaí a ghabhann le hionchúiseamh cailleadh clú, cur isteach ar chaidreamh pearsanta, cailleadh fostaíochta agus costas airgeadais chomh maith leis an imní agus an tráma a bheadh ann tar éis cúiseamh i gcion coiriúil. I gcás íospartach agus a gcuid teaghlach, is féidir le cinneadh chun ionchúiseamh a dhéanamh a bheith ina ábhar goilliúna. Tar éis don íospartach cinneadh a dhéanamh chun coir a thuairisciú ar cinneadh é sin a d'fhéadfadh a bheith an-deacair go minic agus trámatach uaireanta, b'fhéidir go gceapfadh sé nó sí go bhfuiltear ag diúltú dó nó di nó nach bhfuiltear á chreidiúint nó a chreidiúint.

4.2 Tá sé riachtanach, dá bhrí sin, breithniú cúramach a dhéanamh ar an gcinneadh i dtaobh ionchúiseamh a dhéanamh. Ach d'ainneoin na n-iarmhairtí tábhachtacha atá ann dá bharr sin do na daoine aonair lena

mbaineann, is cinneadh é nach mór don ionchúisitheoir a dhéanamh ar an tslí is oibiachtúla is féidir.

4.3 Mar gheall ar an tábhacht a ghabhann leis an gcinneadh i dtaobh ionchúiseamh a dhéanamh agus ar an ngá le hoibiachtúlacht tá an ceart chun ionchúiseamh a dhéanamh forchoimeáda dó féin ag an Stát i ngach cás seachas mionchásanna. Go praiticiúil, orgán de chuid an Stáit a thionscnaíonn beagnach gach ionchúiseamh coiriúil. In Éirinn, de bhua Airteagal 30 de Bhunreacht na hÉireann agus an Achta um Ionchúiseamh i gCionta, 1974 déantar gach coir agus gach cion seachas iad sin a ionchúisítear i gcúirteanna dlínse achoimre a thionscnamh in ainm an Phobail agus ar agra an Stiúrthóra Ionchúiseamh Poiblí, ach amháin earnáil an-teoranta cionta a ionchúisítear fós ar agra an Ard-Aighne. I gcás cionta indíotála a thionscnaítear ar agra an Stiúrthóra, is é an Stiúrthóir go pearsanta, nó oifigeach de chuid an Stiúrthóra atá údaraithe chun cinneadh den sórt sin a dhéanamh, a dhéanann an cinneadh i dtaobh an ndéanfar nó nach ndéanfar ionchúiseamh. Tá an staid maidir le cionta achoimre

leagtha amach i gCaibidil 13 den *Treoirlínte d'Ionchúisitheoirí*.

Leas an Phobail

4.4 Mar is amhlaidh i gcórais eile dlí choitinn, cuid bhunúsach den chinneadh i dtaobh ionchúiseamh a dhéanamh is ea an mbeadh sé ar mhaithe le leas an phobail sin a dhéanamh. Faoi réir cás *prima facie* a nochtadh tríd an bhfianaise atá ar fáil, is ceart ionchúiseamh a thionscnamh nó is ceart leanúint d'ionchúiseamh má tá sé ar mhaithe le leas an phobail, agus ar mhaithe leis sin amháin.

4.5 Tá a lán nithe nach mór a bhreithniú le linn cinneadh a dhéanamh i dtaobh ionchúiseamh a bheith ar mhaithe le leas an phobail. Is minic a bhíonn leas an phobail soiléir ach, i gcásanna áirithe, beidh gnéithe de leas an phobail ar son agus i gcoinne ionchúiseamh a dhéanamh.

4.6 Tá leas an phobail soiléir a mhéid a bhaineann lena chinntiú go n-ionchúisítear coireanna agus go gciontaítear agus go bpionósaítear an ciontóir. Leanann sé as sin go mbeidh sé ar mhaithe le leas an phobail, i gcoitinne, coir a ionchúiseamh i gcás dóthain fianaise a bheith ann chun gur ceart sin a dhéanamh, mura rud é go bhfuil cúis éigin ann gan

ionchúiseamh a dhéanamh ar cúis é atá bunaithe ar leas an phobail. Go praiticiúil, tugann an t-ionchúisitheoir faoi gach cás trína fhiafraí ar dtús an bhfuil an fhianaise sách maith chun gur ceart ionchúiseamh a dhéanamh. Más é “níl” freagra na ceiste sin ní dhéanfar ionchúiseamh. Más é “tá” an freagra, fiafróidh an t-ionchúisitheoir, sula ndéanfar cinneadh i dtaobh ionchúiseamh a dhéanamh, an bhfuil leas an phobail i bhfabhar ionchúisimh nó an bhfuil aon chúis ann gan ionchúiseamh a dhéanamh ar cúis í atá bunaithe ar leas an phobail.

Neart na Fianaise

4.7 D'fhéadfadh sé go measfaí gurb ionann cinneadh gan ionchúiseamh a dhéanamh mar nach bhfuil an fhianaise sách maith agus gné den bhreithniú a dhéantar maidir le “leas an phobail”. Is féidir a rá nach bhfuil sé ar mhaithe le leas an phobail úsáid a bhaint as acmhainní poiblí chun cás a ionchúiseamh nach dócha, le réasún, go n-éireoidh leis. Thairis sin, dá dtarlódh sé go mbeadh ráta ard ionchúiseamh ann a leanann éigiontú astu d'fhéadfadh sé tarlú go mbainfí de mhuintir an phobail as an gcóras ceartais choiriúil.

4.8 Ní ceart ionchúiseamh a thionscnamh mura bhfuil cás *prima facie* ann i gcoinne an chúisí. Ciallaíonn sé sin go bhfuil fianaise inghlactha, shubstaintiúil, iontaofa ann go ndearna an cúisí cion coiriúil atá aitheanta sa dlí. Ní mór an fhianaise a bheith de chineál a d'fhágfadh go bhféadfadh giúiré, a bhfuil treoir chúí faighte aige faoin dlí iomchuí, tátal a bhaint as gan aon amhras réasúnach go raibh an cúisí ciontach sa chion ar ciontaíodh ina leith é nó í.

4.9 Ag féachaint ar neart na fianaise ní leor go mbeadh cás *prima facie* díreach ann féin ann. Chomh luath agus a bheidh sé bunaithe go bhfuil cás *prima facie* ann ní mór ansin breithniú a dhéanamh an n-éireodh le ciontú. Níor chóir go ndéanfadh an t-ionchúisitheoir cúiseamh sa chás nach bhfuil aon chosúlacht réasúnach ann go ndéanfaí ciontú os comhair giúiré réasúnach nó os comhair breithimh i gcásanna a d'éisteofaí gan giúiré. Níl aon fhoirmle bheacht mhatamaiticiúil ann chun freagra a thabhairt ar an gceist i dtaobh cad is brí le ar dóigh dó le réasún go bhfaighfear ciontú. Níl an cleachtas ann riala a oibriú ar fúithi nach mór

a mheas gur dóchúla ciontú ná éigíontú. Ach is léir nach ceart ionchúiseamh a thionscnamh mura bhfuil dóchúlacht ar bith ann, le fírinne, go bhfaighfear ciontú. I gcás an dóchúlacht go bhfaighfear ciontú a bheith íseal, d'fhéadfadh sé tarlú go ndéanfar nithe eile, lena n-áirítear tromchúis an chiona, a chur san áireamh nuair atáthar ag cinneadh an ndéanfar ionchúiseamh.

4.10 Le linn measúnú a dhéanamh ar an dóchúlacht go bhfaighfear ciontú, ní mór don ionchúisitheoir inghlacthacht, leordhóthanacht agus neart na fianaise a thabharfar le linn na trialach a mheas. Chuige sin, tá gá le cinneadh a dhéanamh nach cinneadh fánach é ach gur cinneadh é i dtaobh an ionann ráiteas, nó grúpa ráiteas, agus cás *prima facie*. Ní mór don ionchúisitheoir a mheas an dealraitheach go bhfuil finnétithe iontaofa agus inchreidte. D'fhéadfadh sé nach mbeadh líomhaintí i dtaobh éagóra coiriúla iontaofa ar a lán cúiseanna. D'fhéadfadh sé nach bhfuil bonn leo nó go bhfuil siad mí chruinn gan a bheith cumtha d'aon turas. D'fhéadfadh sé go n-éiríonn siad as earráid dhaonna nó d'fhéadfadh sé go ndéantar go

mailíseach iad. Ní féidir glacadh le ráitis, dá bhrí sin, mar a thugtar iad agus ní féidir gníomhú dá réir gan breithniú a dhéanamh ar a n-inchreidteacht. Le linn measúnú a dhéanamh i dtaobh an dócha go bhfaighfear ciontú ní mór don ionchúisitheoir a chuimhneamh go bhfuil an dualgas ar lucht an ionchúisimh an giúiré a shásamh maidir le ciontacht an chúisí gan aon amhras réasúnach. Le linn breithniú a dhéanamh i dtaobh an ndéanfar ionchúiseamh, ní mór cuimhneamh ar an dualgas sin ar dualgas é a fhágann nach mór níos mó ná dóchúlacht a bheith ann.

4.11 Ní leor é go léireodh an fhianaise ar choimheá na dóchúlachta go raibh sé níos dóichí go ndearna an té a bhfuil drochamhras air an cion agus sin amháin ach nach dtéann sí chomh fada agus go mbunódh sí go bhfuil sé ciontach gan aon amhras réasúnach. Ar an údar sin atá sé tábhachtach go mbíonn fianaise neamhspleách ann a thacaíonn le scéal an ghearánaigh. D'fhéadfadh sé gur fianaise ó fhinné eile a bheadh ann nó fianaise dlíolaíochta mar méarloirg nó fianaisae DNA ó fhíocháin coirp. Déanann sé sin an cás níos láidre ná ceann bunaithe ar fhocal duine

amháin in aghaidh duine eile. Sa chás fiú amháin go gcreideann an t-ionchúisitheoir scéal an íospartaigh b'fhéidir nach mbeadh an fhianaise sách láidir lena chur ina lúí ar ghiúiré gan amhras réasúnach. Is breithiúnas bunaithe ar thaití an ionchúisitheora é a bheith in ann a mheas an dócha an bhfaighfí ciontú. D'fhéadfadh sé go mbeadh sé deacair an measúnú sin a dhéanamh agus ar ndóigh ní féidir a bheith riamh cinnte go n-éireoidh le hionchúiseamh. Go deimhin níl aon dabht ach go dteipfidh ar chuid acu. Ní chiallaíonn sé sin áfach nár chóir ach cásanna a fheictear gur cinn 'láidre' iad a ionchúiseamh. Ba chóir go dtabharfadh an measúnú ar an dóchúlacht go ndéanfaí ciontú aird ar ról lárnach na gcúirteanna sa chóras ceartais choiriúil ó thaobh ciontach agus neamhchiontach a chinneadh. Ní factóir ábhartha réamhcheapadh ó thaobh an ionchúisitheora maidir le tuairimí giúiré faoi ábhar an chiona. Caithfidh an t-ionchúisitheoir glacadh leis go ndéanfaidh an giúiré a dualgas agus go ngníomhóidh siad go neamhchaonta.

4.12 Níl sé beartaithe anseo, fiú amháin dá mbeadh sé indéanta,

na rudaí go léir a leagan amach nach mór don ionchúisitheoir a bhreithniú le linn measúnú a dhéanamh ar inghlacthacht agus neart na fianaise. Tá gach cás uathúil, agus tá éagsúlacht thaithí agus iompar an duine chomh mór sin nach féidir liosta iomlán a dhéanamh de na nithe go léir a d'fhéadfadh teacht chun cinn. D'fhéadfadh na ceisteanna seo a leanas a bheith ann:

- (a) An bhfuil forais ann chun a chreidiúint go bhféadtar fianaise a eisiádh, ag féachaint do phrionsabail na hinghlacthachta faoi Bhunreacht na hÉireann, sa dlí coiteann agus faoi reacht? Mar shampla, an ndearnadh fianaise admhála a fháil go cuí? An ndearnadh fianaise a fuarthas de thoradh cuardaigh nó urghabhála a fháil go cuí?
- (b) Más rud é go bhfuil an cás ag brath go hiomlán nó go páirteach ar admhálacha ag an duine a bhfuil drochamhras ann ina leith, an bhfuil forais ann chun a chreidiúint go bhféadfadh sé nach bhfuil na hadmhálacha iontaoifa nuair a chuirtear san áireamh imthosca uile an cháis lena n-áirítear aois, éirim, staid mheabhrach agus tuiscint

fhollasach an duine a bhfuil drochamhras ann ina leith? An bhfuil na hadmhálacha ar comhréir leis an méid atá inchruthaithe go hoibiachtúil? An bhfuil aon chúis ann go ndéanfadh an duine a bhfuil drochamhras ann ina leith admháil bhréagach?

- (c) Sa chás go raibh an té a bhfuil drochamhras air faoi 14 bliana tráth an chiona an bhfuil fianaise ar fáil lena léiriú go raibh fhios aige nó aici an difear idir an ceart agus an mícheart ag an tráth sin?
- (d) An léir go bhfuil finné ag déanamh áibhéile, nó go bhfuil cuimhne lochtach aige nó aici, nó go bhfuil sé nó sí naimhdeach nó cairdiúil i dtaca leis an gcúisí, nó go bhféadfadh sé nó sí a bheith neamhiontaoifa ar shlí éigin eile? An raibh deis ag finné breathnú ar an rud a éilíonn sé nó sí go bhfaca sé nó sí? An bhfuil aon ábhair eile ar eolas ag an ionchúisitheoir ar dóigh a laghdódh go mór go nglacfaí le fianaise an fhinné?
- (e) An raibh finné comhréireach i dtaca leis an bhfianaise a thug sé nó sí? Mura raibh an féidir na neamhréireachtaí

- a mhíniú? An réitíonn an fhianaise le hiompar an fhinné?
- (f) An bhfuil bunchúis ag finn é chun bréag a insint nó gan an fhírinne iomlán a insint?
- (g) An bhféadfaí difear a dhéanamh d'iontaofacht fianaise mar gheall ar easláine nó éigléocht mheabhrach nó choirp?
- (h) Cén sórt tionchair is dócha a bheidh ag finn é? Conas a bheadh an finn é in ann déileáil le croscheistiú? An dóigh go lagódh cúlra an fhinn é, lena n-áirítear ciontuíthe roimhe sin cás an ionchúisitheora?
- (i) Má tá coimhlint ann idir finn éithe, an bhfuil an choimhlint sin níos mó ná choimhlint is gnáth a bhíonn ann agus, dá bhrí sin, an lagaítear an cás dá barr?
- (j) Más rud é, os a choinne sin, nach bhfuil aon choimhlint ann idir finn éithe, an bhfuil aon rud ann is cúis le drochamhras go bhféadfadh sé go bhfuiltear tar éis scéal bréagach a chumadh?
- (k) An bhfuil na finn éithe riachtanacha go léir ar fáil chun fianaise a thabhairt, lena n-áirítear aon fhinn é atá thar lear; is ceart breithniú a dhéanamh i dtaobh an féidir fianaise a fháil trí nasc beo teilifíse, de bhun alt 28 den Acht um Fhianaise Choiriúil, 1992 nó trí litir iarrata a eisiúint faoin Acht um Cheartas Coiriúil, 1994?
- (l) An bhfuil na finn éithe riachtanacha go léir inniúil chun fianaise a thabhairt? Má tá, an bhfuil siad inordaithe? Má tá siad inniúil gan a bheith inordaithe, ar léirigh siad go bhfuil siad toilteanach fianaise a thabhairt sa chúirt?
- (m) I gcás inar leanaí na finn éithe, an dócha go mbeidh siad in ann fianaise mhionnaithe nó fianaise atá de réir na gcritéar in alt 27 den Acht um Fhianaise Choiriúil, 1992, a thabhairt? Cén tslí a rachaidh taithí ar thriail i bhfeidhm orthu? I gcás cionta gnéasacha nó cionta a bhfuil foréigean i gceist iontu, an ceart fianaise ó leanaí a thabhairt trí nasc teilifíse de réir alt 13 den Acht?
- (n) I dtaca le finn éithe a bhfuil éalang mheabhrach orthu, an bhfuil siad in ann cuntas iuntuighe a thabhairt ar

- theagmhais atá bainteach leis na himeachtaí ionas gur féidir a gcuid fianaise a thabhairt de bhun alt 27 den Acht um Fhianaise Choiriúil, 1992?
- (o) Más rud é gur dócha go mbeidh céannacht ina ghné thábhachtach den chás, cé chomh háiritheach agus chomh hiontaofa atá fianaise na ndaoine sin a deir go gcéannaíonn siad an cúisí?
- (p) I gcás ina bhféadfadh amhras a bheith ann thairis sin maidir le mír áirithe fianaise, an bhfuil aon fhianaise neamhspleách ann i dtacaíocht leis an mír sin?
- (q) Má bhíonn míniú tugtha ag an duine a bhfuil drochamhras air nó uirthi an dócha go gcreidfeadh an chúirt é nó í i gcomhthéacs na fianaise ina hiomláine? An dtacaíonn sí le míniú sochreidte?
- (r) Is féidir le deacrachtaí tarlú sa chás go mbíonn cóireáil ó hiopnóis nó ó phróiseas teiripeach eile a bhí ceaptha cuidiú leis an bhfinné faighte ag finné. Tá na ceisteanna a d'fhéadfadh teacht chun cinn i gcásanna den sórt sin thar scóip na dTreoirilinte seo ach amháin a rá gur chóir fianaise fhinné den sórt sin a mheas go han-chúramach.
- 4.13** Le linn an fhianaise a mheas, is ceart don ionchúisitheoir freisin aird a thabhairt ar aon chosaintí is follasach atá ar fáil don chúisí nó atá léirithe ag an gcúisí.
- 4.14** Is ar an gCúirt sa deireadh thiar a bheidh sé inchreideacht agus iontaofacht fianaise a mheas. Sa chás go mbeadh imní mhór thromchúiseach faoi iontaofacht fhianaise riachtanach ní bheadh imeachtaí cúirte coiriúla cuí.
- 4.15** Ní amháin nach mór an fhianaise a mheas i dtosach ach ní mór í a athbhreithniú ag gach céim de na himeachtaí. Beifear ag súil go léireoidh an t-imscrúdaitheoir tuairimí faoin bhfianaise nuair a tharchuirfear an chás chuig na húdaráis ionchúisimh. Mar an gcéanna, is ceart don *Aturnae* a dhéileálann leis an gcás aon tuairimí atá aige nó aici a léiriú. An Stiúrthóir nó duine dá oifigigh a dhéanamh an cinneadh príomha chun cúiseamh a dhéanamh nuair a tharchuirtear an comhad chuig Oifig an Stiúrthóra. Ag an gcéim seo, féadfaidh an Stiúrthóir nó a oifigeach a iarraidh ar na húdaráis imscrúdaithe tuilleadh oibre imscrúdaithe a dhéanamh. D'fhéadfadh sé nach cinneadh críochnaitheach é cinneadh gan cúiseamh a

dhéanamh, go háirithe más é amháin is cúis leis an gcinneadh sin ná neamhdhóthanacht na fianaise. D'fhéadfadh sé gur fearr tionscnamh imeachtaí a chur siar mar gheall ar easpa fianaise seachas nach n-éireodh le himeachtaí mar go dtionscnaítear iad ró-luath. Nuair a chuirtear páipéir chuig abhcóide, bítear ag súil freisin go mbreithneoidh sé nó sí dóthanacht na fianaise, mar gurb inmholta aghaidh a thabhairt ar aon fhadhbanna den sórt seo a luaithe is féidir.

An bhfuil aon Chúis ann gan Ionchúiseamh a Dhéanamh ar Cúis í atá Bunaithe ar Leas an Phobail?

4.16 Aon uair is deimhin leis an ionchúisitheoir atá ag déileáil leis an gcás go bhfuil dóthain fianaise ann chun gur ceart ionchúiseamh a thionscnamh nó a choimeád ar bun, is é an chéad rud eile atá le breithniú ná, ag féachaint do na fíorais inchruthaithe agus do na himthosca go léir atá i gceist, an gá, de réir leas an phobail, ionchúiseamh a dhéanamh. Níl aon riail ann nach mór gach cion a bhfuil dóthain fianaise ann ina leith a ionchúiseamh.

4.17 Ní hionann, ó chás go cás, na nithe a bheidh le cur san áireamh go cuí le linn a chinneadh an gá ionchúiseamh de réir leas an phobail. Mar atá luaite cheana féin, is gné de chuid leas an phobail é féachaint chuige go gciontaítear agus bpionósaítear an ciontóir agus go bpionósaítear coireacht. Dá thromaí an cion, agus dá fheabhas an fhianaise thacaíochta ina leith, is ea is lú an dóchúlacht go sárófar an leas sin le hábhar éigin eile. Is é an chéad rud atá le breithniú, dá bhrí sin, le linn a mheas cén áit a bhfuil leas an phobail ná tromchúis an chiona liomhnaithe agus an bhfuil aon ghnéithe ann a mhéadaíonn leis an tromchúis nó a mhaolaíonn an tromchúis.

4.18 De ghnáth, is é is éifeacht leis na gnéithe méadaitheacha seo a leanas, nach liosta iomlán é, ná tromchúis an chiona a mhéadú agus má tá siad ann is mó an dóchúlacht gur gá ionchúiseamh a dhéanamh de réir leas an phobail:

- (a) más dócha go leanfaidh pionós suntasach as ciontú;
- (b) sa chás go mbeidh pianbhreith shainordaithe nó toradh eile ar chiontú mar dhícháiliú nó forghéilleadh forordaithe ag an Oireachtas;

- (c) má bhí an cúisí i bpost údaráis nó iontaofachta agus más ionann an cion agus mí-úsáid an phoist sin;
- (d) más rud é go raibh an cúisí ina cheann feadhna nó ina eagraí i dtaca leis an gcion;
- (e) i gcás cion réamhbheartaithe a bheith ann;
- (f) i gcás ina ndearna grúpa an cion;
- (g) i gcás ina ndearnadh an cion de bhun plean mar chuid de choireacht eagraithe;
- (h) i gcás gur baineadh úsáid as arm nó gur bagraíodh foréigean nó gur cuireadh íospartach an chiona faoi eagla ar shlí eile nó gur fhulaing sé nó sí ionsaí pearsanta, damáiste nó suaithheadh. Dá leochaillí an t-íospartach is ea is mó troime an chiona;
- (i) i gcás difríocht mhór a bheith ann idir aoiseanna iarbhír nó mheabhrach an chúisí agus an íospartaigh, agus gur bhain an cúisí buntáiste as sin;
- (j) más rud é go bhfuil aon éilliú i gceist;
- (k) i gcás ciontuithé nó rabhaidh a bheith tugtha don chúisí roimhe sin agus baint acu leis an gcion láithreach;
- (l) más rud é go líomhnaítear go ndearna an cúisí an cion le linn a bheith faoi bhannaí, ar phromhadh, nó faoi réir pianbhreithe fionraithe nó ordaithe á cheangal ar an gcúisí an tsíocháin a choimeád agus a bheith deaiompraíoch, scaoilte ar cheadúnas ó phríosún nó ó áit choinneála;
- (m) i gcás forais a bheith ann chun a chreidiúint gur dóigh go leanfar den chion nó go ndéanfar an cion athuir, mar shampla i gcás ina bhfuil fianaise ar iompar athfhillteach.

4.19

Os a choinne sin, is gnáth go ndéanann na gnéithe maolaitheacha seo a leanas, má tá siad ann, tromchúis an chiona a laghdú agus, ar an ábhar sin, go laghdaítear an dóchúlacht gur gá ionchúiseamh a dhéanamh de réir leas an phobail:

- (a) más dócha go bhforchuirfidh an chúirt pionós an-bheag nó pionós ainmniúil;

- (b) i gcás inar féidir a rá gur mionchailteanas nó miondíobháil a bhí ann agus gurbh é ba chúis leis ná teagmhas aonair go háirithe más earráid breithiúnais ba chúis leis;
- (c) i gcás inar céadchion an cion, mura bhfuil sé tromchúiseach agus mura cion tromchúiseach é agus nach dócha go ndéanfar arís é.

4.20 I dteannta nithe a fhearann ar thromchúis ciona, áirítear an méid seo a leanas ar nithe eile a d'fhéadfadh teacht chun cinn le linn breithniú a dhéanamh i dtaobh an gá ionchúiseamh a dhéanamh de réir leas an phobail:

- (a) infhaighteacht agus éifeachtúlacht aon bheart malartach a d'fhéadfaí a úsáid in ionad ionchúisimh;
- (b) minicíocht cionta den chineál céanna leis an gcion atá líomhnaithe agus an gá le cosc, i gcoitinne agus i ndáil le himthosca áirithe an chiontóra;
- (c) an gá atá le riail an dlí agus muinín an phobail sa chóras ceartais choiriúil a chothabháil;
- (d) an mbeadh na hiarmhairtí a ghabhann le hionchúiseamh dian nó leatromach ag féachaint d'imthosca áirithe an chiontóra;
- (e) dearcadh íospartach nó theaghlach íospartach an chiona líomhnaithe ar ionchúiseamh;
- (f) an éifeacht is dócha a bheadh ag cinneadh chun ionchúiseamh a dhéanamh, nó gan ionchúiseamh a dhéanamh, ar an íospartach nó ar theaghlach íospartaigh;
- (g) an mbeadh fad dóchúil agus costas trialach neamhréireach ag féachaint do thromchúis an chiona líomhnaithe agus do neart na fianaise;
- (h) an bhfuil an ciontóir toilteanach comhoibriú a dhéanamh i dtaca le ciontóirí eile a imscrúdú nó a ionchúiseamh, nó an bhfuil sé nó sí i ndiaidh déanamh amhlaidh cheana féin;
- (i) i gcás pianbhreith a bheith forchurtha ar an gciontóir cheana féin i ndáil le hábhar eile, an dócha go bhforchuirfí pionós breise;
- (j) an bhfuil ciontóir a bhfuil an cion admhaithe aige nó aici i ndiaidh a léiriú go bhfuil

fíor-aiféala air nó uirthi agus go bhfuil sé nó sí toilteanach an éagóir a chúiteamh;

- (k) sa chás gur de chineál teicniúil agus sin amháin é an cion;
- (l) sa chás go gcuirfeadh ionchúiseamh faisnéiseoirí rúnda nó nithe a bhaineann le slándáil náisiúnta i gcontúirt;
- (m) sa chás go mbeadh imthosca ann a choscfadh triail chóir tarlú;
- (n) sa chás go mbeadh an ciontóir an-sean nó an-óg nó ag fulaingt ó dhrochshláinte throm coirp nó intinne. I gcásanna den sórt sin áfach ní mór fachtóirí eile a léireodh go bhfuil an cion tromchúiseach nó go bhfuil contúirt ann go ndéanfaí an cion arís a chur san áireamh. Ní chóir in aon imthosca go ndéanfaí duine a ionchúiseamh chun rochtain a fháil ar chóireáil shiciatrach. I gcás ciontóirí óga ní mór breithniú ar fhorálacha alt 18 d'Acht na Leanaí, 2001 agus na forálacha maidir leis an gClár Athstúrtha dá dtagraítear i gCuid 4 den Acht sin. Pléitear é sin níos mine i

gCaibidil 5 den *Treoirlínte d'Ionchúisitheoirí*.

4.21 Braithfidh ábharthacht na nithe sin agus fachtóirí eile agus an tábhacht a ghabhann leo ar imthosca gach cás ar leith. Tá tábhacht faoi leith le cothroime agus comhleanúnachas. Ach ní chiallaíonn cothroime agus comhleanúnas righneas. Ní féidir an critéar ó thaobh fheidhmiú roghnú gan ionchúiseamh a dhéanamh ar mhaithe le leas an phobail a laghdú ina fhoirmle mhatamaiticiúil; go deimhin níor mhaith an ní sin a dhéanamh. Léiríonn fairsinge na bhfachtóirí a chaithfear a bhreithniú agus an rogha á dhéanamh an gá atá le prionsabail ghinearálta a fheidhmiú i gcásanna aonair.

4.22 I gcás gnéithe maolaitheacha a bheith ann i gcás áirithe, is ceart don ionchúisitheoir breithniú a dhéanamh i dtaobh an gnéithe iad is ceart a chur san áireamh ag an gcúirt a fhorchuirfidh pianbhreith má chiontaítear duine seachas nithe is ceart a bheith ina gcúis le cinneadh gan ionchúiseamh a dhéanamh. Dá ainneoin sin, i gcás nach bhfuil an cion líomhnaithe chomh tromaí sin gur léir gur gá ionchúiseamh a dhéanamh, is ceart don ionchúisitheoir

breithniú a dhéanamh i dtaobh an gá ionchúiseamh a dhéanamh de réir leas an phobail.

Moill

4.23 Ba chóir don ionchúisitheoir in aon chás ina bhfuil moill fhada tarlaithe ó rinneadh an cion breithniú i gcomthéacs dlí chás na gcúirteanna an bhfuil an oiread moille ann agus nár chóir don chás dul ar aghaidh. Ní hé aidhm na míre seo iarracht a dhéanamh achoimre a dhéanamh ar an méid mór dlí chás atá ann anois maidir leis an ábhar seo ach i measc na nithe a bhféadfadh tábhacht a bheith leo agus ar chóir don ionchúisitheoir smaoineamh orthu tá na nithe seo a leanas;

- (a) an é an duine a bhfuil drochamhras faoi ba chúis leis an moill nó ar chuidigh sé léi;
- (b) an le gairid a tháinig fóire an chiona nó freagracht an duine a bhfuil drochamhras faoi chun solais;
- (c) cibé an imscrúdú fada faoi ndeara aon mhoill nó ar chuidigh sé léi, cibé an raibh achar an imscrúdaithe réasúnach sna himthosca a bhí i gceist;

- (d) an bhfuil riosca réadúil agus tromchúiseach ann nach mbeadh triail chothrom ar fáil;
- (e) cibé an ndearna an t-íospartach moill ó thaobh an cion a thuairisciú, aois an íospartaigh nuair a tharla an cion agus nuair a tugadh tuairisc air;
- (f) cibé an raibh moill ó thaobh gearán a dhéanamh cibé an raibh bac ar an ngearánach ina mhothúcháin nó ina mothúcháin agus go siceolaíoch ó thaobh an gearán a dhéanamh nó nach raibh sé nó sí ábalta é a dhéanamh agus má bhí a mhéid agus ar cén slí agus cibé ar bhain sé sin le hiompar a d'fhéadfaí a chur i leith an duine a bhfuil drochamhras air cibé trí ghníomhartha follasacha nó bagairtí nó cineálacha níos caolchúisí smachta nó rialú siceolaíoch;
- (g) cibé an bhfuil dearcadh dochrach sonrach déanta don chiontóir líomhnaithe trí mhoill nó imeacht ama;
- (h) cibé an bhfuil an cion admhaithe ag an duine a bhfuil drochamhras faoi.

Fachtóirí Speisialta a bhféadfadh feidhm a bheith leo sa chás go gcaithfear duine a bhfuil drochamhras air a eiseachadh lena thabhairt chun trialach

4.24 Cuirfidh eiseachadh daoine a theastóidh chun freagairt d'aon chúiseamh ciona nó chun pianbhreith a forchuireadh orthu a chur isteach costas ar an Stát. I gcás cionta tromchúiseacha beidh sé cuí costais den sórt sin a thabú sa chás go mbeidh ionchais réasúnacha ann go ndéanfar ciontú le muiín a chothabháil i riaradh an dlí agus le ciontóirí a chosc ó éalú ón gceartas.

4.25 Sa chás go mbeidh sé i gceist céimeanna a ghlacadh chun eiseachadh a dhéanamh, chomh maith le measúnú ar an gcás ionchúisimh de réir na dtreoirilínte seo a dhéanamh ba chóir aird ar leith a thabhairt ar na fachtóirí seo a leanas:

- (a) aon mhoill tar éis teacht ar an gciontóir a bhfuil amhras air;
- (b) an suíomh a d'fhéadfadh a bheith ann i ndiaidh an chiontaithe;

- (c) cineál agus troime an chiona nó na gcionta a líomhnaítear in aghaidh an duine teifeach.

Ag athrú cinneadh ionchúiseamh a dhéanamh nó gan leanúint le hionchúiseamh

4.26 Maidir le cinntí gan ionchúisimh a dhéanamh déanfar athbhreithniú ar chinntí den sórt sin i gCaibidil 12 den *Treoirilínte d'Ionchúisitheoirí*.

4.27 Sa chás go mbeidh cinneadh déanta imeachtaí coiriúla a thionscnamh beidh an t-ionchúisitheoir fós faoi dhualgas a chinntiú go mbeidh an cinneadh fós ar mhaithe le leas an phobail. Sa chás go dtiocfaidh athrú ar imthosca nó má fhaigheann an t-ionchúisitheoir eolas nua ní mór féachaint ar chóir leanúint leis an ionchúiseamh.

4.28 Ba chóir ceadú an Stiúrthóra, nó oifigigh ghairmiúil a stiúraigh an t-ionchúiseamh, a fháil i gcás aon tarraingt siar cúiseamh nó ó thaobh cúisimh nua a chur chun cinn. B'fhearr cumarsáid den sórt sin a dhéanamh tríd an bPríomh-Atur nae Ionchúisimh nó tríd an Atur nae Stáit a bhíonn ag déileáil leis an gcás. Má tharlaíonn sé de bharr easpa ama go gcaitear teagmháil dhíreach a dhéanamh

leis leis an Oifigeach Gairmiúil ba chóir toradh na gcomhphléite a chur in iúl don Phríomh-Atur nae Ionchúisimh nó don Atur nae Stáit áitiúil. Ba chóir sin a dhéanamh i scríbhinn agus a chur ar aghaidh chuig an Rannán Stiúrtha.

4.29 Ní chiallaíonn neamhspleáchas an Stiúrthóra go gcaithfear iad sin a d'imscrúdaigh an scéal a choinneáil as an bpróiseas déanta cinntí. Agus cinneadh á dhéanamh an ndéanfar nó nach ndéanfar ionchúiseamh, nó go leanfar le ceann, agus má dhéantar cad é an cúiseamh nó na cúisimh a bheidh i gceist, cuirfear san áireamh go cúramach aon tuairimí a chuireann an t-imscrúdaitheoir chun cinn. Má bhíonn an t-ionchúisitheoir ag cuimheamh na cúisimh a bhíonn déanta cheana féin a athrú, nó cás a stopadh, ba chóir dó nó di smaoineamh ar dhul i gcomhairle leis an imscrúdaitheoir ar dtús, mar go mb'fhéidir go mbeadh eolas cuí nó tuairimí úsáideacha ag an duine sin. Tabharfaidh sé sin deis don imscrúdaitheoir aon eolas eile a dhéanfadh dífeor don chinneadh a chur ar fáil. Sa deireadh thiar áfach is é an Stiúrthóir nó na hoifigigh gairmiúla ag féachaint do na nithe atá leagtha amach sna Treoirlínte seo a dhéanfaidh an cinneadh.

4.30 Féadfar imeachtaí ar feitheamh ar díotáil a bhac trí *nolle prosequi* a iontráil. Ní féidir *nolle prosequi* a iontráil ach amháin le treoir ón Stiúrthóir nó ó oifigigh ghairmiúla an Stiúrthóra. D'fhéadfadh imthosca a bheith ann gur *nolle prosequi* an bealach is fearr chun stop a chur le himeachtaí a mheasann an t-ionchúisitheoir nár chóir leanúint leo. Cuireann *nolle prosequi* bac ar an ionchúiseamh ach ní fheidhmíonn i ngach imthoisic mar chosc ar thuilleadh imeachtaí agus is féidir an cúisí a athdhíotáil sa chás nach ionann sin agus mí-úsáid próisis.

4.31 Mura n-éiríonn le giúiré teacht ar fhíorasac i gcás faoi leith nó mura dtéann triail chun críche ba chóir breithniú cibé ar chóir an dara triail nó triail ina dhiaidh sin a bheith ann ar mhaithe le leas an phobail. Ba chóir sa bhreithniú sin go n-áireofaí measúnú an dócha go n-éireodh le giúiré in atriail teacht ar fhíorasac ar an bhfianaise a bhíonn ar fáil. Sa chás go n-easaontaíonn an dara giúiré ní éileodh leas an phobail de ghnáth an tríú triail ar an duine a bhíonn cúisithe ach ba chóir cinneadh a dhéanamh ar gach cás as a chonlán féin.

4.32 Fachtóirí cuí ba chóir a bhreithniú agus cinneadh á dhéanamh ar chóir atriail a bheith ann:

- cibé nach raibh an giúiré in ann teacht ar aontú nó ar tháinig an triail chun críche ar chúiseanna eile;
- cibé an mbeadh giúiré eile in ann teacht ar fhíoras níos éasca nó níos deacra.

